

vega aprila naprej pa se bodo jemale samo pri državni blagajnici na Dunaju. To tudi velja o papirnatih desetih, Postava, ktera davkov oprostuje novo zidane, prezidane in dozidane hiše za 16 ali 12 let, velja še tudi za leto 1870 in 1871.

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

(Dalje.)

I. Sadno drevje sploh ali v obče.

Vemo, da je Bog sam prvima človekoma v rajnu ali paradizu v živež sadje odkazal, ker njima še ni bilo mogoče si iz žita kruh narejali. Ravno tako je verjetno, da je ljudem v prvih časih večidel sadje v hrano služilo; in ker se takrat ljudje niso bili tako zbirljivi o živežu kakor dandanašnji, so toraj tudi s slabšim sadjem bili zadovoljni; s časoma se je pa vse to spremenilo do te stopnje, na kateri sedaj stojimo in živimo. Imamo pa tudi ptuje sadje. To se je tako zgodilo: Ljudje so v ptuje kraje prišli, tam so videli še lepše in boljše sadje raznega plemena, in želeli so ga tudi doma imeti, so ga prenesli, doma posadili in tako svojemu kraju ga privadili. Kar imamo prav žlahnega sadja, je večidel iz ptujih krajev, kakor: črešnje, višnje, breskve, kajsije ali marelice, orehi, kutne, debele slive itd.

Nektero sadje pa pri nas še sedaj ne stori, in ni še vdomačeno, da bi brez posebnega oskrbovanja sad rodilo, in se toraj le po vrtil pri nas najde, kakor kisle limone, in rumene, sladke pomorance. Smokve ali fige, ki so surove in suhe na prodaj, in po trikrat na leto obrodijo. Drevo v zimi rado pozebe, slamo obvito ga pa miši oglodejo, z gnojem pokrito se naj bolj obvarje pred mrazom in mišmi. Oljka ima ozko, blede perje, podolgovate maslenke kakor črešnje debele, iz katerih se olje tlači, in le v topleh krajih stori. Lavorika ima črno dišeče zrnje, ktero jedilom dišavo dá, ki ga je skozi zimo z gnojem zagrniti, da ne pozebe. Mandeljnovo drevo ima sladka jederca; se mora pa z rjuho pokriti, kadar spomladanski mraz namerjava in je drevo v cvetju, v obče pri nas slabo rodi. Dalje je sadje požlahnjeno ali nepožlahnjeno. Vse požlahnjeno sadje je po človeški umetnosti svojo žlahnost zadobilo, postavim s presajenjem, cepljenjem in tančnejšem oskrbovanjem. Nepožlahnjeno sadje pa je tisto, ktero je še svojo prvo divjo natoro in lastnost obranilo, kakor: oreh, dren, kostanj itd.

Deli in posamezno sadno drevje.

Med vsemi rastlinami drevje najviše in najmočnejše priraste; ima pa korenine, deblo in veje, ktere se v en vrh ali več vrhov razprostirajo, in mladike, listje ali perje, popke ali brstje, cvetje in sadje poganjajo. Od zunaj odeva drevje skorja, med skorjo in terdim lesom je tenko ličje, lika ali lub, za tem belina in sredina lesa, ki ima v sredi stržen ali svrž, ter se tudi srčika imenuje.

Sadno drevje nam največ dobička prinese, rodi sadje in nam tudi les da za razno orodje v domačo rabo in na prodaj, kakor: oreh, črešnja, sliva, kostanj itd. Jablan ali jablana ima okrogla, sladka, pa tudi kiselna jabelka, ki se v režnjah sušijo in v jabelčnik tolčejo za bladivno pijačo. Hruška nosi podolgovato, sladko sadje; tepka da dober hruškovec. Črešnje so zdrava jed, surove in suhe; posebno kisle višnje. Slive so surove in suhe žlahni sad, iz katerih se tudi slivovec dela. Orehi dajo sladko jederče za potico ali pogajo in za olje, in kostanj dobre kostanje, oba pa dragi les. Ravno tako tudi sliva in črešnja dasta koristni les. Kutne se posušijo, ki so jako dišeče, hitro pa zginejo zelene. Breskve pri nas navadno po vinogrodih in vrtilh rastejo, pa tudi marelice po tih krajih sadimo; v sredi imajo koščice, jabelka in hruške pa peške. Nešplje po sadunosnikih rastejo, kakor tudi skorši, ter dajo dober, okusen sad, ako je vgojen in vležan. Murve dajo otrokom oslastno zrnje, sviloprejkam pa tečno perje. Ribiž ima kiselne, rudeče jagode za zobanje, pa tudi za pokuho. Kosmatinke imajo ternasto perje pa rumenkaste sladke jagode.

Med sadje se štejejo tudi rudeče jagode, ki na rožnatih stebličkih po bregih na toplih krajih rastejo, in so žlahnega duba in pokusa; zrele z vinom ali sladkorjem, ali pa same

dajo bladivno, prijetno jed. Po vrtilh raste debelejša sorta, po imenu drozki. Iz tega je očitno, da je mnogovrstnega sadja, ki pri nas dozori, vendar ni mogoče vseh plemen omeniti, ker samo jabelk je več od tisoč raznih sort; ravno tako se tudi bruske šteje okoli tisoč. Da si pa vemo boljših plemen izvoliti, se bodo poredoma nektera imenovala in ob kratkem popisala. (Dalje prib.)

Gospodarsko oznanilo.

Spindler Tomaž v Drakovcih pri Malinedelji, pošta Ljutomer, izvrsten drevorejec ima blizo 3000 2—5 let starih jablanic, med kterimi je največ zimskih mašancek in jih prodaja po prav nizki ceni, namreč po 20 do 50 kr. a. v. Če kdo hoče lepe jablanice kupiti, naj se pri njem oglasi. Priporočamo njegova drevesnica vsem gospodarjem.

Zgodovinski spomini.

(Priobčuje J. M.)

Slovenski jezik pridvorni jezik.

Sredovečni nemški pesnik in vitez Ulrich, žlahtni z Lichtensteinov, ki se je v začetku 13. stoletja prej ko ne na Štajerskem ali pa na Moravskem narodil (leto rojstva ni natanko znano) je nam v svoji knjigi imenovani „Frauendienst“, t. j. službovanje gospem posvečeno zapustil imenitno pričlo slovenskega jezika v 13. stoletju. V omenjeni knjigi popisuje nemški vitez svoje popotovanje kot gospa Venera iz Benetek skozi Lombardijo, Furlausko, Koroško, Štajersko, Avstrijsko v Čehe.

To popotovanje se je godilo leta 1227 takrat, ko je vojvodil na Koroškem Bernard II., zet Přemisla Otokara I., kralja Českega. Vojvodil je namreč od leta 1201—1256.

Na Vrtilh (dandanes po nemško „Thörl“) med Trebižem in Podkloštom (Arnoldstein) v Zilski dolini, je pesnik kakor v navedeni knjigi pravi, srečal Koroškega vojvoda in okoli 100 koroških vitezov, ki so ga tukaj kot gospa Venere potujočega pričakovali in slovesno sprejeli.

„Knez in tovarši“ tako pripoveduje, „so me pozdravljali klicaje: „Buge waz primi gralva Venus“, t. j. „Bog vas primi kraljeva Venera!“ Pozdravili so ga tedaj v slovenskem jeziku knez in vitezi njegovi, slovenski jezik je bil tedaj takrat še pridvorni jezik.

Kaj si dekleta vse izmislijo, da bi ženina dobile!

Na murskem polju in v murških vrtilh živijo sinovi in bčere tistega naroda, o katerem Nemci učijo a nemškutarji verujejo, da ni za drugo na svetu, kakor da drugim služi, jesti in piti spravlja, in za to dačo plačuje: — slovenskega. Odkod imajo Nemci ta nauk, in s kakimi čudeži so svojim učencem, nemškutarjem spričali to vero, o tem sv. pismo in tudi ustmeno izročilo molči. Slovenci pravijo, da je to kriva vera in lažnjiv nauk. Jaz tega ne bom pretresoval; kdor hoče pravo izvediti, naj bere krščansko dogmatiko in moralijo, velim krščansko, a ne nemške, madjaronske ali labonske. —

Med omenjenimi Slovenci na murskem polju in v murških vrtilh pa je kaj lepih Micik in Zalik, kakor pravijo tisti pajbari. Tiste deklice pa imajo eno željo, ktero sicer kakor dekleta po drugih poljih in vrtilh zakrivajo, pa se je znebiti ne morejo, dokler se jim ne izpolni želja po ženinu. Iz te želje je izrasla vera, ktera bi v minulih časih, ko so v Veržeju še nemškutarji bili, imenovala se vera verženske korenine, in je smešna, kakor je nemškutarška grešna.

Na Andrejevo je v Vržeju semenj. Ktera se želi omožiti, mora se sv. Andreju postiti, na Andrejevo pa v Veržeju iti na semenj in si robeč kupiti. Ta verženski robeč mora do božiča vsak den robiti; na sveti post mora biti zarobljen; na sam sveti den pa ga mora pri sebi imeti pri vseh treh mešah. Kedar gre spat, mora verženski zarobljeni robeč pod glavo djati in na njem spat. Kedar kolednjaki pod oknom kolednico odpojejo, začne se ji senjati, in v senjah vidi pajbara, kibo njen ženin.